

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

464

שיחת מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • פרשת פינחס תש"פ

אך יחד עם זה אין לשכוח את מה שכולם חייבים, להיזהר באמצעי הזהירות מהמחלה, שלא להידבק ולא להדביק אחרים, לדאבוננו לא כל הציבור נזהר בזה, וכולם חייבים להיזהר בזה!

תורה ותפילה גם במחשבה

וכאמור צריכים חיזוק בתורה, להיזהר מביטול תורה, ולהוסיף בעסק התורה כל אחד לפי כוחו, וכבר הזכרנו מדברי המסילת ישרים בסוף הספר שאם אדם עושה כל מה שבכוחו, גם אם הוא בעל מלאכה פשוטה מאד, הוא צדיק גמור, כי הוא עושה כל מה שהוא יכול, ומי שעושה כל מה שהוא יכול הוא אדם מושלם.

ואפשר לעסוק בתורה גם במחשבה, אפילו בזמן שאי אפשר לשבת וללמוד, וצריכים לנוח, אפשר באותו הזמן לחשוב בדברי תורה, ואם זה קשה אי אפשר, אבל אם אפשר אזי עוסקים בתורה במחשבה!

וגם תפילה שייכת במחשבה, ואמנם כל התפילות הקבועות שחרית מנחה ומעריב אי אפשר במחשבה וחייבים להוציא בפה, אבל חוץ מתפילות החובה, במשך היום, אפשר להוסיף כל מיני בקשות, ואם חסר לאדם משהו, הוא יכול לבקש על זה רחמים בתפילה בלב, ויכול גם בדיבור אך אפשר גם בלב, שגם תפילה בלב היא תפילה.

וכבר סיפרתי בזה מעשה שהיה ביהודי שלא היה מאמין, שהגיע מחוץ לארץ, והלך לכותל המערבי כי כך כולם נוהגים, וכשהגיע לכותל התחיל לחשוב מה עם האמונה, וחשב בלבו, הן אני אינני מאמין, אבל אם האמונה היא אמת, אני רוצה שמן השמים יעזרו לי להיות בעל אמונה. ומיד באותו הרגע שחשב כך, ניגש אליו אחד מהפעילים המחזירים בתשובה, ושאל אותו אם הוא רוצה לדעת מה היא יהדות. ככה זכה מיד לקבל את הסייעתא דשמיא על ידי תפילה שבלב.

כוח התפילה על רוחניות

וכמו שאמר מו"ר הגה"צ ראי"א דסלר זצ"ל בשם רבי ישראל סלנטר כי תפילה על רוחניות בדוק ומנוסה שזה מועיל, וגם תפילה בלב היא תפילה, לכן אם מתפללים על רוחניות אפילו בלב, התפילה עוזרת ומשפיעה. אבל התפילה צריכה להיות תפילה אמיתית, שירצה באמת את מה שהוא מבקש, ואזי זוכים לסייעתא דשמיא.

ומעתה, כיון שבדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת, אם כן כשאדם מתפלל על הצלחה בתורה, וכן כשמתפלל על תפילה בכוונה, שיוכל לכוון בתפילה כראוי, או כשמתפלל על מידות טובות, הרי זה בדוק ומנוסה שהתפילה עוזרת.

תפילה לבד לא מועילה לתיקון המידות

אבל בענין תפילה על מידות כתב רבי ישראל סלנטר (אור ישראל מכתב יד) כי מי שמתפלל על תיקון המידות בלי לעסוק באמצעים המביאים לכך על ידי לימוד המוסר, הרי הוא כמי שמתפלל לראות בלי עיניים, שאין זה שייך במציאות, ותפילתו תפילת שווא.

ואמנם מעשה שהיה לפני שנים רבות באחד שהיה דיין ולעת זקנתו נעשה עיוור ולא היה יכול לראות, והיו מרננים עליו שהוא לקח שוחד ולכן נתעורר, כי השוחד יעוור פקחים, וכשנודע לו מזה, ביקש רחמים שתחזור ראייתו כדי שלא יחשדו בו, ואכן חזר מאור עיניו ושב לראות כבראשונה, וחבר ספר 'השם נסי' על שם הנס שנעשה לו (עיין שם הגדולים להחיד"א מערכת גדולים אות מי סקי"ט).

ואם כן ישנם מעשי נסים, אבל בדרך הטבע לא שייך לראות בלי עיניים, וכך גם תיקון המידות אינו שייך על ידי תפילה לבד, שזה כמו

צרת הציבור מעוררת לתשובה

הנה המצב הוא שהמחלה חזרה, בצורה קשה מאד, וחייבים לשמור על כללי הזהירות, כפי שכולם נמצאים פה עם כללי הזהירות, ואלו ששומרים על כללי הזהירות יהיו בריאים בעזרת השם.

אבל סוף סוף הרי יש מחלה והיא צרת ציבור, וזה סימן שיש חטא, והצרה היא מן השמים כדי לעורר את הציבור לתשובה, ועלינו להתבונן מהו החטא שצריכים לחזור בתשובה עליו.

הנה חורבן בית המקדש הוא צרה הנמשכת הרבה שנים, והחטא ידוע, כמו שאמרו חז"ל (יומא ט, ב) מקדש שני מפני מה חרב מפני שהייתה בו שנאת חינם, והיינו שהחורבן הוא עונש עבור מידות רעות, והתשובה על זה היא תיקון המידות, אבל עדיין אין תיקון המידות.

והרמב"ם בהלכות תעניות (ה, א) כתב שכל הצומות שתיקנו חכמים זכר לחורבן: תשעה באב, שבעה עשר בתמוז, עשרה בטבת וצום גדליה, מטרם לעורר לתשובה על החטאים שגרמו את הצרות והחורבן, והחטאים ידועים כבר, שנאת חינם ומידות רעות.

אבל המחלה שיש עכשיו הרי היא צרה חדשה, וכפי הנראה זה מפני שיש עוד חטאים אחרים, ועלינו להתבונן איזה עוד חטאים יכולים להיות, שאנו צריכים לחזור בתשובה עליהם.

תורה עבודה וגמילות חסדים

ובאמת יש שלושה דברים הכוללים את כל התורה כולה, כמו שאמרו (אבות א, ב) על שלושה דברים העולם עומד, על התורה, ועל העבודה, ועל גמילות חסדים. תורה זה עסק התורה, ועבודה זה אמונה וכל התרי"ג מצוות, וגמילות חסדים זה בין אדם לחברו.

והרי חטא החורבן הוא בין אדם לחברו, שנאת חינם ומידות רעות, ואם יש עוד צרה, כנראה זה סימן שיש עוד חטא, ומהו עוד חטא שיכול להיות חוץ ממידות רעות? תורה ועבודה. ב'תורה' יכול להיות שיש ביטול תורה, שלא מנצלים את הזמן לעסוק בתורה כמו שצריך, וכבר אמרו (שם ו, ב) אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, ו'עבודה' היינו אמונה, להאמין, ולהתנהג על פי האמונה.

והאמונה מה שנוגע למעשה הוא, שהכל בידי שמים, כל דבר טוב או קושי שיש לאדם, הכל מן השמים, ואין להאשים אנשים אחרים בקשיים שיש לו, כפי שיש מאשימים ואומרים פלוני אשם, שהוא עשה לי את הקשיים, אלא הכל מן השמים, ואלמלא הוא היו הקשיים מגיעים באמצעות אחרת, כי זה מגיע מן השמים.

וכל דעביד רחמנא לטב עביד (ברכות ס, ב), הקושי הוא מן השמים ולטובתי! ומהו טובתי? שאתעורר מזה לחזור בתשובה, וכמו שצרת רבים היא כדי שיחזרו בתשובה, כך הקשיים שיש לכל אחד ואחד, הם כדי שיחזרו בתשובה. ועל מה לחזור בתשובה? צריך ללמוד ספרי מוסר ולחפש בשערי תשובה, ובמסילת ישרים, ובחובות הלבבות, לחפש במה הוא לא בשלמות, וכשיחפש מסתמא ימצא.

תפילה ושמירת כללי הזהירות

ו'עבודה' כוללת גם תפילה, ולהתפלל שהמחלה תעבור, תפילה על הבריאים שלא יחלו ועל החולים שיתרפאו, זהו החיזוק הנצרך כעת, בתורה ובעבודה, הוספת תורה והוספת תפילה.

ובספר תהלים יש הרבה פרקים שהם בקשת רחמים, ויש פרקים של שבח והודאה, ולמשל פרק קי"ט כולו בקשות רחמים על תורה ועל מעשים טובים, תפילה עם הודאה וגם בקשה, וכן כל ספר תהלים יש בו הרבה פרקים על כל מיני בקשות שצריכים לבקש.

תיקון מידת הגאווה

וכאמור תיקון המידות על ידי תפילה לבד זה נגד הטבע, ואין דבר כזה, אלא צריך גם להשתדל בדרכים הטבעיות המביאות לתיקון המידות, כגון במידת הכעס כני"ל, וכן במידת הגאווה, יש שני פרקים במסילת ישרים (כב-כג) כיצד לא להיות בעל גאווה.

הגאווה היא טבע שאדם מחשיב את עצמו, ובדרך הטבע כשיש לאדם איזון מעלה כבר הוא מחשיב את עצמו, ורוצה שיידעו מהמעלה, ואף אם אינו מדבר על כך, מכל מקום בתוככי לבו הוא שמוח שיידעו ממעלתו, וחושב ומתעניין האם משהו יודע מהמעלה שיש לי, וזו גם כן גאווה, שהוא רוצה שיידעו את מעלותיו ושמוח בכך, והרי נאמר (משלי טז, ה) תועבת השם כל גבה לב, וזו תועבת השם רח"ל.

וצריך שלא יהיה אכפת לו שלא יודעים את מעלותיו, ואדרבה עדיף שלא יידעו! ומה הוא מרוויח אם יודעים, ומה הצורך בזה.

והמסילת ישרים האריך שם על מידת הענווה, שהיא הפך הגאווה, שאין שום סיבה להחשיב את עצמו, וכמו משה רבינו שהיה עניו מכל האדם, שהכיר את מעלתו וידע שהוא עניו שהרי הוא בעצמו כתב כן בתורה, ועם כל זה נשאר עניו, כי לא החשיב את עצמו בזה!

וענין הענווה הוא להבין שאין במה להחשיב את עצמו, כי כל מה שיש לו זה חסד השם, ואינו בכוח עצמו, ואף מה שהוא עניו, וכי זה בכוחות עצמו, הרי כוח המחשבה אינו שלו אלא מן השמים, וכל כוחות הנפש של האדם הם חסד ומתנה, והוא כמו עני שקיבל צדקה, שיש לו מה לאכול, אך הוא קיבל את זה, ואין שום סיבה להחשיב עצמו בזה.

חובתנו בעת הזאת

והנוגע עכשיו למעשה, מכיוון שהמחלה חזרה בצורה קשה מאד פה בארץ, הרי יש צורך, חוץ מהזהירות, שצריכים להיזהר מאד, צריכים גם בקשת רחמים בתפילה, תפילה עם חיזוק, תפילה וגם חיזוק, להתחזק בכל מה שצריך חיזוק, בתורה ובתפילה ואמונה.

ויש כמה פרקים בתהלים שהם בקשת רחמים, והנודע ביהודה סידר איזה פרקים לומר על חולה (ח"י פרקים כדלהלן: ו, כ, כה, ל, לב, לח, מא, נא, פו, צא, קב, קג, קז, קטז, קיח, קל, קלט, קמב). יהי רצון שנוכח לסייעתא דשמיא בכל מה שצריך.

לראות בלי עיניים, שאין זה שייך בדרך הטבע, וצריך גם לעסוק באמצעים המביאים לתיקון המידות, על ידי לימוד המוסר.

ואמנם אף שתפילה לבד אינה מועילה לתיקון המידות, מכל מקום התפילה יכולה להועיל לדעת את האמצעים והדרכים לזה, שימצא אותם בספרי המוסר, במסילת ישרים, ובחובות הלבבות, ובשערי תשובה, ובארחות צדיקים, אבל לא שהתפילה תועיל באופן ישיר לתיקון המידות, אלא התפילה מועילה על האמצעים המביאים לזה, וכשיעסוק בהם יגיע לתיקון המידות.

תיקון מידת הכעס

וכפי שדיברנו למשל על מידת הכעס, יש עצה לתיקון מידת הכעס, אם ישתוק ולא יצעק בשעת הכעס [וכך כתב הארחות צדיקים בסוף שער הכעס: "השתיקה מבטלת הכעס, וגם קול נמוך מבטל הכעס, לכן יראה האדם כשכעסו מתגבר עליו שישתוק או ידבר בנחת, ולא ירים קולו בכעסו, כי המגביה קולו בשעת כעסו אז יתעורר הכעס, אבל קול נמוך והשתיקה משתיקים הכעס", ע"כ].

וטבע האדם לצעוק מתוך הכעס על מי שהוא כועס, אבל אם יתגבר על הטבע וישתוק ולא יצעק, ויחזיק את הכעס בלבו, אזי על ידי זה יתגבר על מידת הכעס, ובתחילה זה קשה, אבל בכל פעם נעשה יותר קל, עד שלבסוף אין שום קושי בזה, וכבר לא יכעס כלל, כי באמת אין סיבה לכעוס, והכעס זה כאילו עובד עבודה זרה.

וזה נוגע למעשה בפרט באנשים שיש להם קשר עם הציבור, שמצוי לפעמים שיש סיבה לכעוס, אבל הכעס אינו מוסיף כלום, והעצה היא שבשעת הכעס ישתוק לכל הפחות, ואף אם יש סיבה לכעוס, מה יוסיף הכעס, הרי הכעס לא יוסיף כלום.

ומעשה שהיה באחד שהיה מלמד בישיבה קטנה בשיעור ב' אחרי הצהריים, שאז זה הזמן שהכי קשה להחזיק שיהיה משמעת, ואצלו היה משמעת, בלי שהשתדל השתדלות מיוחדת בזה, והסיבה לכך מפני שהוא אמר לי בפעם אחרת כמסיח לפי תומו כי הוא לא יכול לפגוע במישהו, וגם אם תלמיד מתנהג אליו בחוסר דרך ארץ, הוא לא כועס, ואינו מסוגל לפגוע ולהקפיד, ומתוך כך הייתה לתלמידים יראת הרוממות ממנו, וכשיש יראת הרוממות יש משמעת!

ואמנם זהו טבע מיוחד, שנוגד עם מידות טובות כאלו, אבל מי שלא נולד כך, צריך עבודה להשתנות, וזו מדרגה.

מדברי רבינו שליט"א בכנס ועדת הרבנים לענייני חינוך במעונו, על ענין האקדמיה

ענין האקדמיה, זהו דבר שכבר אסרוהו גדולי הדור, מן הגר"ש אלישיב ומרן הגרא"ל שטינמן זכר צדיקים לברכה כבר אסרו את זה, ואם כן אין שאלה, ואין מי שיכול להתיר אחרי שהם אסרו, זה דבר פשוט.

אבל יש בזה עוד דברים. באמת למה אסרו את זה, מן הסתם הסיבה היא, כי באקדמיה נותנים חשיבות לתואר, ומי נתן את התואר? אלו לא גדולי תורה, אלא 'בעלי חכמה', חכמה חוץ מתורה, ולהחשיב חכמה זה שלא כהוגן! נותנים חשיבות לחכמה כאילו שהיא מעלה, ובאמת מי שהוא בעל חכמה הוא לא אדם יותר טוב, ומידותיו אינן טובות יותר, אלא להפך, הוא נעשה יותר בעל גאווה, וזה יכול לקלקל את המידות.

והתואר הזה הפוך מן האמת, שהוא 'תואר כבוד', כאילו מגיע לו כבוד, ובאמת לא מגיע לו כבוד, והוא רק תואר שנותן גאווה, שמחשיב את עצמו שהוא חשוב, כאילו הוא כבר 'תלמיד חכם', ומתכבד כמו תלמיד חכם, ואמנם לתלמיד חכם גם כן אסור להחשיב את עצמו, ואם מחשיב עצמו זוהי גאווה, אבל תלמיד חכם – אחרים מחשיבים אותו, ובעל תואר רוצה שיחשיבו אותו יותר מתלמיד חכם, וזה נגד האמת.

שאלה. אלו שמקדמים את זה היום, אומרים לא רק 'תואר', אלא 'משכורת' ו'כסף', הם מדברים על כסף ומשכורת יותר גבוהה, וטוענים, לא מעניין אותנו התואר, ואנו רק צריכים לפרנס משפחה בכבוד...

רבינו שליט"א: אבל זה כסף על ידי מעשים לא נכונים, מעשים גרועים, כסף על ידי מעשים אסורים.

שאלה. מלבד הבעיה שהוזכרה קודם, בהרבה מקומות זו גם שאלה של דעות כוזבות, שמחייבים בדווקא ללמוד כל מיני לימודים בשביל להחזיר אידיאולוגיה והשקפות פסולות שהן נגד התורה.

רבינו שליט"א: זה ממש איסור גמור, זו ממש אפיקורסות. בודאי דברינו היו מלבד החלק הזה של לימודים האסורים בעצמותם. צריכים לפרסם שגדולי הדור אסרו את זה, ולהודיע שהמציאות לא השתנתה.

לע"נ הגאון הגדול אב"ד שארית ישראל רבי **חיים שאול קרליץ** זצוק"ל בן מרן הגאון רבי מאיר זצוק"ל **נלב"ע כ' תמוז תשס"א - תנצב"ה**

לע"נ הגאון הגדול בעל האור לציון רבי **בן ציון אבא שאול** זצוק"ל נלב"ע י"ט תמוז תשנ"ח - תנצב"ה **נדבת נכדיו תלמידי רבינו שליט"א**

לעילוי נשמת הרה"ח רבי **נפתלי חיים** זצ"ל ב"ר **מיכאל אליעזר** זצ"ל **נלב"ע כ"ד תמוז תש"ס - תנצב"ה**

לעילוי נשמת הרבנית מרת **שולמית אדלשטיין** ע"ה בת הרב הגאון **מרדכי שמואל קרול** זצ"ל **נלב"ע ט"ו תמוז - תנצב"ה**

לעילוי נשמת האשה החשובה מרת **מלכה שרה מוגילינסקי** ע"ה נלב"ע י"ז תמוז תשע"ה - תנצב"ה ולעילוי נשמת הוריה ר' **יהודה** ב"ר ראובן ז"ל ומרת **חנה** ב"ר שלמה ע"ה שנספו בשואה הי"ד - תנצב"ה